

PAGINA T28
Wel of geen kinderen?PAGINA T32
Nieuwsmijders murw door hypes en updates

■ ZELFCENSUUR LERAREN VOELEN ZICH NIET ALTIJD MEER VRIJ OM TE

DOCENTEN IN HET

Het hoger onderwijs worstelt met de vraag hoe ze gevoelige lesstof aan mondige studenten overbrengen. Een kwart van de docenten doet aan zelfcensuur en een deel wordt zelfs bedreigd, terwijl activisten onderwijsinstellingen onder druk zetten om hún kant te kiezen. Deskundigen zijn kritisch op die ontwikkeling. „De universiteit moet een plek blijven waar je dingen hoort waar je het juist niet mee eens bent.”

Cultuurfilosoof Sebastien Valkenberg: „Wetenschappers geven aan dat ze soms echt slapeloze nachten hebben.”
FOTO MICHEL VAN BERGENFloris van den Berg, docent en filosoof aan de Universiteit Utrecht: „Ik ken best veel collega's die zichzelf censureren. Ik ben ook voorzichtiger geworden.”
FOTO THIJS ROOIMANSBart Wallet, hoogleraar Joodse Studies aan de Universiteit van Amsterdam. „Er is een voor en een na 7 oktober.”
FOTO BOB BRONSHOFF

door Emile Kossen en Martijn Schoonenberg

Pro-Palestijnse studenten die hogescholen oproepen om de acties van Israël in Gaza te veroordelen, hackers die de site van een universiteitsblad offline zetten omdat dat had geschreven over 'vrouwen' die menstrueren en klachten omdat het curriculum nog niet voldoende 'gedekoloniseerd' is: het academische ongemak neemt toe. Kan er nog wel nuchter worden gedebatteerd in het hoger onderwijs?

Afgelopen week kwam het ongemak wederom naar boven, toen de Hogeschool Utrecht aankondigde een lezingenserie over de Jodenvervolguit te stellen na klachten van een groep jonge pro-Palestijnse activisten. Na een storm van kritiek mocht de lezingenreeks tóch doorgaan. „Ze legden een link met 7 oktober en de huidige situatie in het Midden-Oosten”, constateert Bart Wallet, hoogleraar Joodse Studies aan de Universiteit van Amsterdam. „Zo politiseer je het herdenken van de Holocaust, terwijl dat juist een universeel baken zou moeten zijn. Daar moet iedereen de ernst van inzien.”

Docenten voelen zich niet altijd meer vrij om te zeggen wat ze denken, blijkt uit onderzoek in opdracht van het ministerie van Onderwijs (zie kader). Een kwart zegt zich in de klas '(zeer) beperkt te voelen' in het aansnijden van gevoelige onderwerpen, ongeveer net zoveel leraren twijfelen over hoe ze met studenten moeten communiceren. Ook studenten ervaren zelfcensuur, het vaakst in gesprekken met docenten (34 procent van alle studenten).

Verkramptheid

Floris van den Berg, docent en filosoof aan de Universiteit Utrecht, herkent een toegenomen verkramptheid. „Ik ken best veel collega's die zichzelf censureren. Ze durven bepaalde zaken niet meer te zeggen of passen de inhoud van de les aan. Ik ben ook voorzichtiger geworden. Zo heb ik in mijn lessen over de vrijheid

van meningsuiting Mohammed-cartoons weggehaald, anders loop je serieus gevaar.”

Aangevallen

Hij wijt het aan een selecte groep studenten die zich persoonlijk aangevallen voelt en allerlei veranderingen eist. „De kritiek van deze social justice warriors kan over van alles gaan: als je al iemand citeert die iets racistisch heeft gezegd, ben jij ook fout. Veel docenten hebben geen zin in gezeur, ze passen zich liever een beetje aan. Maar als iedereen dat doet, wordt het toch een probleem.”

Volgens het tijdschrift KIJK is 31 procent van de wetenschappers in Nederland weleens bedreigd, vooral online. Cultuurfilosoof Sebastien Valkenberg: „Dan gaat

het echt om serieuze bedreigingen, zoals dat de 'moften hun werk hadden moeten afmaken bij die wetenschapper'. Wetenschappers geven aan dat ze hier soms echt slapeloze nachten van hebben.”

Het grote risico: dat de academische vrijheid in het geding komt als het over gevoelige onderwerpen gaat. Bijvoorbeeld bij genderneutraliteit. Valkenberg: „Als onderzoeker is het eigenlijk niet de bedoeling dat je tot de conclusie komt dat er gewoon twee geslachten zijn. En dat dit biologisch bepaald is. Voor je het weet, wordt je transfoob genoemd.”

Maar dat is niet hoe wetenschap werkt, stelt hij. „Je kunt niet

ZEGGEN WAT ZE DENKEN

NAUW

zegen dat je iets niet mag onderzoeken, omdat bepaalde groepen het kwetsend vinden. De evolutietheorie was aanvankelijk ook kwetsend voor christenen. Stel je voor dat we naar hun grieven hadden geluisterd.”

Inmiddels wordt een deel van het activistische gedachtegoed van bovenaf verspreid, met toestemming van bestuurders. Zo zijn er op bijna alle onderwijsinstellingen taalgidsen, adviezen over persoonlijke voornaamwoorden en 'Chief Diversity Officers' die leraren en studenten 'bij de les houden'.

Heeft dat inmiddels ook effect op wat er in de klaslokalen

wordt gedoceerd? „Een halfjaar geleden kregen alle docenten een vriendelijke mail: we kunnen je wel helpen met het dekoloniseren van je curriculum”, merkt Van den Berg. „Blijkbaar wordt er getwijfeld aan hoe

'Mohammed-cartoons weggehaald, anders loop je serieus gevaar'

docenten hun eigen vakgebied doceren. Juist veel filosofen scores erg laag op de hedendaagse woke-eisenlijst, het zijn vaak oude witte

mannen. Maar moeten we Immanuel Kant dan maar niet meer behandelen omdat hij vrouwonvriendelijk was?”

Na het oplaaien van de oorlog tussen Hamas en Israël zijn de spanningen in

tiatieven opgetuigd om te proberen de discussies fatsoenlijk te houden.”

In zijn lessen buigt hij niet. „Nee, het is zeker niet zo dat ik bepaalde dingen niet meer durf of doe. Mijn studenten hebben verschillende politieke achtergronden, dus ik zit van tevoren: kunnen we dit op een academische manier doen? Onze eigen mening zetten we tussen haakjes, we gaan rustig de bronnen bekijken en verschillende perspectieven behandelen. Wat ze aan activisme doen moeten ze zelf weten, maar dat blijft buiten de muren van de universiteit.”

Wel blijft hij bewust weg

van de waan van de dag. „We weten niet precies wat er gebeurt in Gaza en Israël. Wat we wél kunnen bestuderen is de geschiedenis van het Midden-Oosten, van het moderne Israël, van antisemitisme. Als ik onze samenleving en onze studenten zie, hebben ze nou net die achtergronden heel hard nodig.”

De drie geleerden benadrukken dat de academische vrijheid al eeuwenlang in stand wordt gehouden en niet zomaar verdwenen is. Bovendien maken genoeg universiteitsbazen zich sterk voor het vrije debat. Maar het is wel oppassen geblazen, klinkt het, zeker met het oog op veel Engelstalige universiteiten.

Meldcultuur

Het kan namelijk nog een stuk erger, blijkt uit onderzoek van de North Dakota State University in de VS. Daar zei driekwart van de ondervraagde studenten dat ze docenten willen kunnen aangeven als hij of zij opmerkingen maakt die als 'beledigend' kunnen worden ervaren. Zowel progressieve als conservatieve studenten zien wel wat in zo'n meldcultuur. Voorbeelden? Coronavaccinaties in twijfel trekken - of juist opdringen aan studenten - of zeggen dat er 'maar' twee geslachten zijn: man en vrouw.

Van den Berg: „Normaal gaat het in golven. In de jaren 70 werden hier onder druk bijvoorbeeld veel marxistische docenten aangenomen. Dat verdween daarna weer. Toch durf ik niet te voorspellen hoe deze golf zal verlopen. De universiteit moet een intellectueel spookhuis zijn en blijven: dit is de juiste plek waar je zaken moet horen waar je het níét mee eens bent. Zo leren studenten kritisch denken.”

'UNIVERSITEIT MOET INTELLECTUEEL SPOOKHUIS BLIJVEN, WAAR JE ZAKEN MOET HOREN WAAR JE HET NIÉT MEE EENS BENT'